

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 4, 2007-2008

FACEBOOK ЕДНА МРЕЖА В МРЕЖОВОТО ОБЩЕСТВО

Дима Александрова

Курсова работа по дисциплината "Социология на културата"

Ръководител: ст. ас. Мила Минева

Какво е Facebook ? – Facebook is a **social utility** that **connects you** with the people around you. (Facebook социален способ, който те свързва с хората около теб). Това поне е определението на авторите на Facebook за тяхното собствено произведение. А иначе, от чисто техническа гледна точка, Facebook представлява мрежа от хора, които се свързват помежду си във виртуалното пространство на базата на минало и настоящо познанство, благодарение на общи познати или случайно. Цели се улесняването на обмена на информация между отделните хора от всякакво естество, както и забавление, поддържането на контакти, съхраняването на спомени.

Основателят на втората по големина в света социална ИНТЕРНЕТ-мрежа Facebook - американецът Марк Цукерберг, е само на 23 години. Той живее в апартамент под наем в Пало Алто, Калифорния, и спи на матрак, разположен направо на пода. На работа ходи пеша или с велосипед. Любимият му dress code са износените панталони, тениска и сандали на бос крак. Въпреки това Марк Цукерберг е най-младият милиардер на планетата. Вярно, че засега новоизпеченият богаташ не разполага с милиардите си в наличност. Но, както по всичко личи, това изобщо не го смущава.

От историята на Facebook спокойно може да излезе холивудски сценарий. Порталът бил създаден от Цукерберг в общежитието на Харвардския университет на 4 февруари 2004 година. Идеята, както я определя самият Марк, била проста: „да разшири възможностите на студентите да обменят информация помежду си“. В Харвард нямало традиция да се печатат албуми със снимки на студентите и преподавателите с кратка информация за тях, облекчаваща запознанствата и общуването помежду им. Марк предложил на университетско началство да направи електронен вариант на албум. Шефовете нито отказали, нито казали „да“. Тогава Марк тръгнал по друг път - хакерския. Той проникнал в университетската база данни и започнал да публикува на своя сайт фотографии на студенти по двойки с призив да се гласува кой от двамата е по-привлекателен. Само за четири часа сайтът бил посетен от 500 потребители. Разбира се, последвал скандал и той бил закрит. Създателят му едва не бил изключен, но се разминал с извинения към останалите студенти. Те обаче не се чувствали обидени и настоявали сайтът да бъде възстановен. Наложило се администрацията да отстъпи. Цукерберг отново открил сайта. За две седмици в него се регистрирали половината харвардски възпитаници. Постъпили питания и от други университети. В средата на пролетта към един от първите социални портали се присъединили такива знатни университети като Станфорд, Йейл и други. Сайтът придобил свое лице и оттогава то си е все такова - безгрижно по студентски. Той дава възможност всеки да помести снимки и всякаква информация за себе си - от научни и творчески интереси до гастрономични и любовни предпочитания. В компанията на Цукерберт виждат две принципни различия на Facebook от останалите социални мрежи. Първо, в нея реални хора търсят реално съществуващи хора - с адрес на същия пощенски домейн. Второ, във Facebook човек сам определя до какви групи потребители да стига информацията за него - само до съкурсниците му, до всички обитатели на студентското градче, само до земляците му или, например, до всички почитатели на живописиста на Леонардо да Винчи.

През ноември 2004 г. броят на потребителите надхвърлил един милион човека. След още шест месеца, с помощта на Питър Тил, компанията успяла да се сдобие със солидни средства -12.7 млн. долара от Accel Partners. Към момента потребителите на мрежата са около 70 милиона, а печалбите от нея – солидни.

На практика Facebook представлява реално отражение на структурата на съвременното мрежово общество – това е просто една от многото мрежи, създаваща

още и още нови такива. В глобализиращото се съвремие именно такива виртуални способности се превръщат в стожери на обществата, отдавна излезли от националните си контури (Улрих Бек). Съвременните общества не се ограничават в националните си рамки, противно на схващаното на Адам Смит за методологическия национализъм. Структурата на постмодерността е флуидна, в нея се отрича институционалното и се търси друг подход към обединение на хора и ресурси. „Мрежите са отворени структури, способни да се разширяват неограничено, интегрирайки нови възли...”(Мануел Кастелс), а виртуалното пространство е просто една нова *terra incognita*, в която те спокойно могат да се настанят. Основавайки се на мрежите, новата социална структура се отличава с високата си динамичност, податливостта си на иновации, без това да възпрепятства запазването на равновесието ѝ, поради това тя е и доста адаптивна. Мрежите са доста подходящи структури за капиталистическата икономика, която се разраства на същия мрежови принцип. Съвременната капиталистическа икономическа система е свързана с иновациите, глобализацията и децентрализираната концентрация. Що се отнася до работата - тя става все по-гъвкава и мобилна. Културата непрестанно се видоизменя – отрича се старото и се връща по-старото (подобно на модата), наблюдава се цикъл на разпадане и възстановяване. Мрежовата морфология предизвиква и катаклизми във властта.

Безспорно една от основните причини за мрежовото структуриране на обществото са икономическите сили и, по-точно, тези на капитализма. Именно тези сили пресичат граници в търсене на най-изгодното икономическо решение – информацията на пътниците на летището в Берлин през нощта се чете от жена, намираща се в Калифорния, защото дневният труд е икономически по-изгоден. Така капиталовата мрежа обединява света. А на по-дълбоко равнище тези „материални основи на обществото се трансформират и организират около пространството от потоци и безвременното време” (Кастелс). Основните функции в света са обединени в мрежи и потоци, като едновременно с това фрагментира подчинените функции и хората в „множественото пространство на света, изградено от местоположения, все по-изолирани и отделени едно от друго”. Така се формира една метамрежа, която за повечето хора прилича повече на хаос, отколкото на ред, на произволна последователност на икономически мотивирани действия и произволни събития. Стига се до парадоксалната ситуация, при която, макар и повече свързани технически, хората са по-изолирани.

Мрежовото общество представлява „качествена промяна” в човешката практика. Ако се вземе социологически изследваният модел, който свързва Природа и Култура, към момента се навлиза в стадий на обществено развитие, в който Културата не се съревновава с Природата, а се свързва с Културата и изтласква Природата. Ние сме навлезли в един изцяло културен модел на обществено взаимодействие и социална организация. Поради това информацията е фундаментална за нашата социална структура. Така човечеството навлиза в една информационна епоха, в която културата е независима от материалното и съществува в най-чист вид.

Виртуалното пространство на Интернет представлява своеобразна нова *terra incognita* за откривателите. След като на Земята вече не са останали повече непознати земи, „търговците” търсят разширение в киберпространството, което е най-големият пазар, съществувал някога. Неслучайна е връзката на търсенето в Интернет (сърфирането) с морската тема, както и, разбира се, същото се издава и от наставката „-нет”, която разкрива на свой ред връзката с морската шир. Сърфирането из „нета” представлява пътешествие във виртуалното. Всички тези мрежи и морски води оправдават определението на Зигмунд Бауман – „флуидна модерност”, с което той настоява на тезата, защитена от Комунистически манифест, че капитализмът разгражда

установените структури от модерното общество, което, освен че извиква морската асоциация, е и „теория за пространството на бурите”. Интернет задава параметрите на това пространство и допринася много за създаването на „реалната виртуалност”, пълното потапяне в която би означавало загуба на собствената идентичност.

Виртуалното общество, или Интернет общество, е група хора, които първоначално си общуват посредством писма, телефони, и-мейли или чрез потребителски мрежи повече, отколкото лично, със социални, професионални или други цели. Виртуалните общества са се превърнали в допълнителен начин за комуникация за хора, които се познават от реалния живот. Развитието на подобни социални мрежи би могло да доведе до значителни промени в социалното пространство.

Facebook като ярък представител на виртуалните общества притежава всички отличителни за тях характеристики. Той свързва различни познати и непознати хора в мрежи по разнообразни поводи и причини. Членуването във Facebook може да бъде мотивирано просто от желанието да поддържаш контакт с бившите си съученици, което несъмнено прави мрежата един носталгичен проект, предназначен да поддържа жив спомена за щастливите ученически дни. Верен на това си задължение, проектът осигурява лесен и бърз начин за поместване на снимки в личната си страница. Често във Facebook фигурира целият випуск на потребителя, хора, с които той вече няма общи теми на разговор и повечето от които се намират на другия край на земното кълбо, но все пак той държи да бъде известяван редовно за техните нови интереси, като тези, че се присъединят към „феновете на черешите”, например, да разглежда новите им снимки и дори има невероятната възможност да следи комуникацията помежду им, в случай, че те желаят това. Facebook нерядко опосредства намирането на хора, отдавна преминали през нашия живот, благодарение на същинската му социално-мрежова структура. Така, например, човек би могъл да открие съученика, с когото е седял на един чин на първия учебен ден в с. Кондофрей (селото съществува в действителност, кръстено е на Конт дю Фрей) и от когото отдавна се е отделил, защото е заминал да учи в София, но го открива, защото имат общи познати в рамките на една безкрайна мрежа или просто се натъква на него случайно, пак благодарение на същата тази мрежа. Носталгичността на проекта се изразява и във възможността да изпратиш бира на приятеля отвъд океана и, макар и виртуална, той ще ѝ се зарадва, защото така разбира, че си се сетил за него.

Разбира се, пълното отдаване на такива социални взаимоотношения не би довело до добър резултат, но все пак трябва да са признае превъзходната роля, която изпълнява Facebook при поддържането на контакти между хора, които се познават от реалния живот. Що се отнася до поддържането на изцяло виртуални взаимоотношения с някого, с когото сме се запознали през Интернет, това определено не е подходяща опция на общуване. Този тип комуникация носи всички недостатъци на задочното общуване като невъзможността да опознаеш напълно събеседника, риска да бъдеш излъган, липсата на човек от плът и кръв пред теб и т.н. И в този ред на мисли, подобна комуникация наистина води до обезличаване.

По принцип взаимоотношенията между хората се скрепават от ритуала. Ритуалът на подаряване на червената роза разкрива, но и поддържа любовта. Чрез ритуала се показват чувствата и отношенията и по-този начин се консолидират малки и големи групи, общности и дори цели общества. Неслучайно във Facebook основна част от общуването с Другия е под формата на малки и големи подаръци, покани за виртуално парти или просто чаша бира, прегръдки, целувки, които също, сами по себе си, са ритуално натоварени. Тези ритуали са адекватни като закачки или като заместители на посещението на истинско заведение, когато отношенията с Другия са

поставени под изпитание, т.е. когато сте разделени и вашето „нормално“ общуване и възпрепятствано от дистанцията.

Появяват се и други маркери, които консолидират мрежовото общество – песен, възпяваща Facebook, възможностите, които той дава на хората да общуват помежду си и да преодоляват разстояния. Тази песен функционира като химн и така сформира една „въобразена общност“ (Б. Андерсън). Този химн има и своя пародия, в която лирическият герой изразява явно отвращението си от всички тестове, покани за виртуални срещи и веселби.

Facebook изпълнява и социални роли, като хората сформират групи, посветени на различни каузи за опазване на околната среда – „Да опазим Земята зелена“, от културно-обществена значимост – „В България българският да е задължителен!“, различни акции за набиране на средства за бедстващи хора (децата в Судан например) и т.н. Така Facebook се явява способ за действие в публичното пространство и опосредства активността на гражданите, с което помага за сформирането и функционирането на гражданското общество. В съвременното, когато не може да се говори за единна и хомогенна публичност, Facebook представлява просто още една трибуна за обществена гласност. В този ред на мисли, мрежата има и силата да предизвиква обществен дебат, подобно на различните форуми, но, за разлика от тях, Facebook представя темите много по-атрактивно и така кара повече и повече хора да са активни и да изразяват своята гражданска позиция – едно от условията за свобода на личността и за трайно консолидиране на демократичните устои. Той ти казва, че даден твой приятел се е присъединил към група, подпомагаща децата в Судан, и това несъмнено те привлича по-силно към съответната кауза.

Facebook се отнася в голяма степен и към личностната оразличеност от останалите, но същевременно и към съотнасянето към тях. До такъв резултат водят различните тестове за сходимост на музикални вкусове, за пълноценен живот, предпочитания на дрехи и т.н. Предмет на социологически интерес е самият факт, че подобни теми занимават групите във Facebook. Те показват значимостта на отделната личност в съвременното и претенцията за нейната уникалност, преценявана обаче през добре известни факти. Тази тенденция е сходна с модата – всички се стремят да изтъкнат индивидуалността си с това, което е наложено от модния диктатор. Така и в този случай дадено момиче се стреми да покаже колко е неповторимо, само защото прилича 77% на Бритни Спийърс. В случая известната певица е обект на съотнасяне, който осигурява престиж в дадени групи.

Да, подобно на всяко общество и във Facebook се открояват престижни и непрестижни категории. Престижно е да получиш „high ranking“ (висок рейтинг) за „най-горещия“ в резултат на гласуванията на твоите приятели или да бъдеш купен на най-висока цена или да имаш най-много контакти. Тези привидно странни методи за категоризиране на хората представляват явен израз на иначе невидимите процеси, протичащи в социалните групи в реалния живот, където ние засвидетелстваме уважението си към Другия посредством различни жестове – а това е интерпретацията на жестовете на Facebook.

Като всяка социална мрежа, Facebook не остава незасегнат и от търсенето на нови познанства. Интересен феномен е, че безброй младежи се обясняват в любов на напълно непознати или най-малкото ги канят да се присъединят към техните списъци с приятели. Така се изразява скъсената дистанция, скъсена благодарение на мрежата. Това обаче извиква и мисълта за изолацията в съвременното общество, в което „Отидохме на луната и се върнахме, но ни е трудно да прекосим улицата и да се запознаем с новия съсед“ (Боб Муурхед). В обществото на Третата вълна (Алвин Тофлър) отчуждението се разраства главоломно като ширеща се зараза и

комуникацията между отделните хора се осъществява главно чрез посредници, посредниците на виртуалното. Това пространство е подходящо и за бягство от действителността. То дава жадувания шанс за нов живот на мнозина, недоволни от настоящето си. Красноречив аргумент на това твърдение е играта „Second Life”, в която човек заживява виртуален живот, подчинен на законите на реалния, с тази разлика, че в онзи живот човек сам определя всичко - от външния си вид до социалния си статус.

Разбира се, Facebook предоставя и забавления под формата на различни игри и пророкувания, както и тестове за различни показатели, като например интелигентността. Той се отнася с пълна сила към въпроси с обществено значение, представляващи ценност за съвременното общество като способностите, красотата и др. Чрез пророкуванията прониква и тенденцията към повторно „омагьосване” на света и вяра в свръхестественото.

Както всичко и Facebook търпи критика. Най-вече по отношение на това, че човек става лабилен, заради това, че някой може да проникне в профила му и да разруши и изтрие всичко – всички спомени (писма и снимки), всички виртуални прегръдки и чаши бира. А също и остава в рамките на недействителното и създава по-скоро илюзорни връзки.

Така Facebook представя съвременното общество в умален модел с характерните за него мрежи, търсения и стремежи. Той е добро средство за комуникация със стар приятел, когато няма друга алтернатива, но в никакъв случай не би могъл да замести истинското общуване лице в лице. Възниква и съвсем логичното питане дали именно тези мрежови общества не са обществата на бъдещето, може би те ще изместят националната идентичност, отдавна разколебана вследствие на глобализационните процеси. Остава все пак надеждата, звучаща доста носталгично, че реалното все пак ще надделее над виртуалното и ще съумее да предложи алтернатива за преодоляване на разстоянията, зададени от параметрите на глобализацията.

Библиография:

1. Възходът на мрежовото общество – том 1 – Мануел Кастелс;
2. Световното общество като общество на мрежите. За употребата на метафори във всекидневието и в социологията – Социологически проблеми (2004г. 3-4, Интернет-общество-култура) – Герхард Вагнер;